

Список використаних джерел

1. Шетай В. Вклад Международного суда ООН в международное гуманитарное право / В. Шетай // Международный журнал Красного Креста. – 2003. – № 850. – С. 89– 128.

КАМІНСЬКИЙ І. І.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри міжнародного права та міжнародних відносин

ПОГРОЗА СИЛОЮ ЯК АКТ САМООБОРОНИ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Як відомо, ст. 51 Статуту ООН встановлює право держав на самооборону: «Даний Статут жодним чином не зачіпає невід'ємного права на індивідуальну або колективну самооборону, якщо відбудеться збройний напад на Члена Організації, до тих пір, поки Рада Безпеки не вдається до заходів, необхідних для підтримки міжнародного миру та безпеки...» [1]. Незважаючи на те, що відповідне право знайшло своє міжнародне закріплення лише у 1945 р., інститут самооборони справедливо вважається одним з найдавніших у міжнародному праві. Проте довга історія його розвитку та «шліфування» не спричинили відсутність різних проблемних аспектів та «темних» сторін у праві держави на самооборону.

Одним з таких недостатньо вивчених питань є можливість держав вести самооборонні дії у вигляді погрози силою, а не у традиційній силовій формі. Наприклад, якщо держава «А» погрожує застосувати силу проти держави «Б», тобто коли відсутній збройний напад, то чи може остання, керуючись своїм правом на самооборону також вдатися до погрози силою? Британські автори Дж. Грін та Ф. Грімал називають такий вид самооборони «врівноважуючою погрозою» [2, р. 287].

Взагалі, погроза силою найпростіше розглядається як «вираз або обіцянка уряду застосувати силу за умови неприйняття конкретних вимог цього уряду» [3, р. 364]. Варто наголосити на тому, що окремі аспекти самооборони у вигляді погрози силою зазначалися, проте докладно не розкривалися у деяких рішеннях (по справах про протоку Корфу, Нікарагуа проти США) та Консультативних висновках Міжнародного суду (щодо правомірності загрози чи застосування ядерної зброї, щодо правових наслідків будівництва стіни на окупованій палестинській території), а також у доповіді Міжнародної комісії ЄС з розслідування обставин конфлікту в Грузії. У останній, зокрема, зазначається, що «в принципі, погрози можуть розглядатися як захід самооборони або якщо такий захід дозволений Радою Безпеки ООН» [4].

Як стверджує Міжнародний суд ООН, «погроза силою є правомірною, тільки якщо застосування сили, якою погрожують, є правомірним» [5]. За прямим формальним тлумаченням цього вислову, погроза силою у самообороні буде правомірною тільки у відповідь на збройний напад (згідно зі ст. 51 Статуту), тобто великомасштабне застосування сили. На практиці держава навряд застосовуватиме погрозу силою як самооборонний захід, якщо збройний напад вже відбувся. Хоча несилова відповідь на поточний збройний напад є теоретично можливою (та навіть бажаною, якщо розглядати погрозу силою як мирний засіб вирішення спорів за ст. 33 Статуту ООН), в реальності, коли держава зіштовхнеться із великомасштабним застосуванням сили проти неї, саме застосування сили у відповідь буде необхідним заходом щодо цього збройного нападу. Наприклад, А. Константину вважає, що наявність збройного нападу сама по собі встановлює необхідність застосування сили [6, р. 158]. Тому, з одного боку право погрожувати силою у таких випадках виявиться недоречним.

Крім того, щоб реалізація права на самооборону була правомірною, вона повинна відповідати критеріям необхідності (правомірність застосування сили визнається тільки тоді, коли немає інших альтернативних варіантів дій для стримування нападу проти держави) та пропорційності (військові дії при самообороні повинні відповідати масштабам нападу та повинні бути спрямовані на припинення збройного нападу), що носять звичаєво-правовий характер. Виходячи з цього, вбачається, що врівноважуючі погрози повинні відповідати зазначеним критеріям, що ще більше ставить під сумнів такий вид самооборонних дій. Проте, Дж. Грін та Ф. Грімал зазначають, що в даному випадку необхідно враховувати специфіку погрози силою, тому вказані критерії мають бути більш гнучкі, ніж у традиційній самообороні. Наприклад, необхідність було б доцільно замінити критерієм прийнятності, тобто чи відповідатиме погроза силою оборонним потребам. А пропорційність базувалася б не на масштабі застосованої в майбутньому сили, а на тому, що саме необхідно для стримування агресора [2, р. 329].

З іншого боку, якщо взяти до уваги, що мирний, тобто несиловий варіант розв'язання міжнародних спорів вважається єдиною прийнятним за Статутом ООН, то погрозу силою у відповідь на погрозу силою цілком правомірно розглядати як самооборонну дію. Основну проблему тут складає питання, які конкретно дії (заяви, виступи, публікації) іншої держави розглядати як необхідну підставу для самооборонної погрози силою. Вбачається, що відповідно до критеріїв необхідності та пропорційності, самооборонна погроза силою буде правомірною, якщо вона зроблена у відповідь на: збройний напад; маломасштабне застосування сили, тобто ситуацію, що не складає збройного нападу; пряму погрозу збройного нападу.

Незважаючи на те, що погроза силою є *prima facie* неправомірним актом за ст. 2 (4) Статуту ООН, на думку автора, можливість держави вести самооборону шляхом погрози силою повинна знайти підтримку серед міжнародного співтовариства та відповідне закріплення у міжнародно-правовому акті. З огляду на те, що у сучасному світі багато держав насичують свою політику погрозами, в тому числі військової сили, що не мають характеру самооборони, особливо відповідальною тут постає роль Ради Безпеки ООН, як основного контролюючого механізму за правомірністю таких погроз.

Список використаних джерел

1. Статут Організації Об'єднаних Націй [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN %20Charter_Ukrainian.pdf](https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf).
2. Green J. A., Grimal F. The Threat of Force as an Action in Self-Defense Under International Law // *Vanderbilt Journal of Transnational Law*. – 2011. – Vol. 44. – P. 285– 329.
3. Brownlie I. *International Law and the Use of Force by States* / Ian Brownlie. – Clarendon Press, 1963. – 532 p.
4. Report of the Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia. Vol. III (September, 2009) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.caucasus-dialog.net/Caucasus-Dialog/Activities_&_Docs_files/IFFMCG_Volume_III %20Kopie.pdf](http://www.caucasus-dialog.net/Caucasus-Dialog/Activities_&_Docs_files/IFFMCG_Volume_III%20Kopie.pdf).
5. Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons, Advisory Opinion // I. C. J. Rep. – 1996.
6. Constantinou A. The Right of Self-Defence under Customary International Law and Article 51 of the UN Charter / Avra Constantinou. – Brussels: Bruylant, 2000. – 225 p.

КУЗЬМІН Е. Е.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри міжнародного права та міжнародних відносин

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ЗОВНІШНЬОЇ ДОПОМОГИ СТОРОНАМ У ВНУТРІШНІХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТАХ

Нагальна проблема сучасності – «проблема інтернаціоналізації» збройних конфліктів неміжнародного характеру дуже часто виходить на якісно-новий рівень і, як правило, трансформується в іншу глобальну проблему – проблему надання допомоги третіми державами сторонам внутрішніх збройних конфліктів [4, с. 135]. Специфіка такої допомоги залежить від того, кому вона здійснюється, наприклад, повстанцям чи